

บทที่ 4

แนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในสถานศึกษา

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดคุณภาพตามเป้าหมายในโรงเรียนเฉพาะความพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้เกิดความรู้ความสามารถในทักษะต่าง ๆ ตามหลักสูตร ทั้ง 6 ทักษะการเรียนรู้ จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ไม่เป็นภาระต่อผู้ปกครองและชุมชนได้นั้น การเรียนรู้ทักษะอาชีพนั้นมีความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ ฝึกฝนและได้รับประสบการณ์ในการทำงาน ในอาชีพที่ตนเองถนัดหรืออาชีพที่มีความเหมาะสมกับสภาพความพิการของตน จนเป็นเครื่องมือนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของใครในที่สุด

แนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่สถานศึกษาจัดให้กับนักเรียนนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนานักเรียนเพื่อให้เกิดทักษะอาชีพตามความถนัด ความสนใจ หรือเหมาะสมกับศักยภาพของนักเรียนให้มากที่สุด เพื่อให้ นักเรียนสามารถนำอาชีพที่ได้รับการพัฒนาจากโรงเรียนไปใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ การทำงานในสถานประกอบการ ในชุมชนของตน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น ซึ่งผู้เขียนขอเสนอแนวทางในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในสถานศึกษา ดังนี้

1. การประเมิน คัดกรอง นักเรียนก่อนเลือกอาชีพ

การประเมิน คัดกรอง นักเรียนก่อนที่จะเลือกเรียนรู้อาชีพที่มีความเหมาะสมกับตนเอง นับเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูประจำชั้น ครูผู้สอน ร่วมกับพ่อ แม่ หรือผู้ปกครองนักเรียน และผู้เชี่ยวชาญด้านความพิการ ด้านอาชีพ ร่วมกันให้ข้อมูล ศึกษาข้อมูลทางด้านต่าง ๆ ของนักเรียนที่เกี่ยวข้องจำเป็นกับการเรียนรู้อาชีพนั้น ๆ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการเกิด ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว การเลี้ยงดู ประเภทของความพิการ ข้อมูลทางการแพทย์ ความสามารถ ความสนใจ ข้อจำกัดต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นต้น ซึ่ง ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความจำเป็นต่อการนำไปประกอบการพิจารณาาร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนทุกคน ในการลงความเห็นร่วมกันว่านักเรียนแต่ละคนมีความเหมาะสมที่จะเลือกเรียนทักษะอาชีพอะไรจึงจะสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพพึ่งพาตนเองได้ เมื่อเรียนจบออกไป ซึ่งสามารถดำเนินการได้โดย ครูผู้สอน/ครูประจำชั้นสัมภาษณ์ สอบถามจากนักเรียน โดยตรง หรือพ่อ แม่/ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียน และวิธีการวัดแววความสามารถ ความถนัด ศักยภาพด้านอาชีพของนักเรียนด้วยแบบวัดแวว หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถดาวน์โหลดได้จากเว็บไซต์ต่าง ๆ ซึ่งเหมาะสำหรับนักเรียนปกติมากกว่าเพราะสามารถตอบคำถามด้วยตนเองได้

การประเมิน คัดกรอง ด้วยวิธีการให้ข้อมูลผ่านแบบสัมภาษณ์/แบบสอบถาม โดยครูประจำชั้น ผู้ปกครอง และผู้เชี่ยวชาญ เป็นวิธีการที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นอย่างยิ่ง เพราะนักเรียนบางคนอาจจะมีข้อจำกัดทางการสื่อสาร หรือไม่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเองได้ตรงกับสภาพความเป็นจริง จึงต้องอาศัยการให้ข้อมูลจากครู ผู้ปกครอง และผู้เชี่ยวชาญ ด้านคนพิการที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาช่วยวินิจฉัยและร่วมลงความเห็น ในการประเมิน คัดกรอง เพื่อการวางแผนด้านอาชีพให้กับนักเรียนต่อไป ซึ่งผู้เขียนได้นำตัวอย่างแบบประเมิน คัดกรอง และคำอธิบายรายละเอียดไว้ในหน้าถัดไป

ภาพที่ 27, 28 การประเมิน คัดกรอง นักเรียนก่อนเลือกอาชีพ โดยการสัมภาษณ์ผ่านแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ พูดคุยร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และผู้เชี่ยวชาญด้านคนพิการ ที่บกพร่องทางสติปัญญา เพื่อการวางแผนอาชีพที่เหมาะสมของนักเรียนในอนาคต

ตัวอย่าง แบบประเมิน คัดกรอง นักเรียนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ
โรงเรียน..... สังกัด.....

ส่วนที่ 1

1. ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ นาย/นางสาว.....นามสกุล.....ชื่อเล่น.....
วัน เดือน ปี เกิด.....อายุ.....ปี.....เดือน
เป็นบุตรคนที่.....ของครอบครัว ในบุตรจำนวน.....คน
การวินิจฉัยเกี่ยวกับความพิการ.....
ระดับ IQ.....
ภูมิลำเนา บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....
แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....

2. ข้อมูลครอบครัว

ชื่อบิดา.....นามสกุล.....อายุ.....ปี มีชีวิต ถึงแก่กรรม
อาชีพ.....ระดับการศึกษา.....รายได้ต่อเดือน.....
ชื่อมารดา.....นามสกุล.....อายุ.....ปี มีชีวิต ถึงแก่กรรม
อาชีพ.....ระดับการศึกษา.....รายได้ต่อเดือน.....
สถานภาพสมรส อยู่ด้วยกัน แยกกันอยู่ หย่าร้าง
ชื่อผู้ปกครอง นาย/นาง/นางสาว.....นามสกุล.....
ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับนักเรียน เป็น.....
ที่อยู่ บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....
แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....
รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์บ้าน.....มือถือ.....

3. ข้อมูลสุขภาพ.

3.1 ประเภทและลักษณะความพิการ

- บกพร่องทางสติปัญญา ระดับ.....
ตรวจวันที่.....เดือน..... พ.ศ.....
ผลการตรวจ/ประเมิน.....
- บกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ ระดับ.....
ตรวจวันที่.....เดือน..... พ.ศ.....
ผลการตรวจ/ประเมิน.....
- ปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ระดับ.....
ตรวจวันที่.....เดือน..... พ.ศ.....
ผลการตรวจ/ประเมิน.....

- มีพฤติกรรมของออสติก ระดับ.....
 ตรวจวันที่.....เดือน..... พ.ศ.....
 ผลการตรวจ/ประเมิน.....
- กลุ่มอาการดาวน์ซินโดรม โครโมโซม ผิดปกติ ประเภท.....
 ตรวจวันที่.....เดือน..... พ.ศ.....
 ผลการตรวจ/ประเมิน.....
- 3.2 ทราบว่ามีพัฒนาการที่ล่าช้าหรือผิดปกติ เมื่ออายุ.....ปี
- 3.3 มีโรคประจำตัว คือ.....
- 3.4 รับประทานยาประจำ มี ชื่อยา..... ไม่มี
 เวลารับประทานยา เช้า กลางวัน เย็น ก่อนนอน ครั้งละ.....เม็ด
- 3.5 ยาอื่น ๆ ที่ต้องนำมารับประทาน ชื่อยา.....
 เวลารับประทาน..... ครั้งละ.....เม็ด
- 3.6 เครื่องช่วยความพิการ.....
- 3.7 ผลการตรวจอื่น ๆ.....
- 3.8 สิทธิประโยชน์
 สมุดประจำตัวคนพิการ เลขที่..... วันหมดอายุ.....
 บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ระบุโรงพยาบาล
 1. จังหวัด.....
 วันหมดอายุ
2. จังหวัด.....
 วันหมดอายุ
- บัตรอื่น ๆ (โปรดระบุ).....
 ชื่อแพทย์ประจำ.....
 ข้อมูลเพิ่มเติม.....

4. ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา

- 4.1 เคยผ่านการเตรียมความพร้อมมาจาก.....
 เป็นระยะเวลา.....
- 4.2 การศึกษา เคยเรียน ไม่เคยเรียน
 ชื่อสถานศึกษา..... ระยะเวลา.....
 จบการศึกษาในระดับชั้น..... ผลการเรียนรู้.....
 กรณีไม่จบการศึกษาให้ระบุสาเหตุที่ไม่จบ.....

5. ระดับความสามารถ

5.1 ทักษะการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น การใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก การเดินทาง เป็นต้น

.....

.....

5.2 ทักษะสังคม พฤติกรรม และการดำรงชีวิตในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

.....

.....

5.3 ทักษะการสื่อสารและการใช้ภาษาที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

- การฟัง
- การพูด
- การอ่าน
- การเขียน.....

5.4 ทักษะการช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

.....

.....

5.5 ทักษะวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

.....

.....

5.6 ทักษะอาชีพ

.....

.....

5.7 ทักษะที่เกี่ยวข้องกับความพิการ เช่น ทักษะการทำความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว ทักษะการสื่อสารด้วยภาษามือ เป็นต้น

.....

.....

6. ระดับความพร้อมด้านลักษณะนิสัยที่จำเป็นต่อการทำงาน เช่น การตรงต่อเวลา ความอดทน ความขยัน ความเอาใจใส่ต่องานที่ทำ เป็นต้น

6.1 ลักษณะนิสัยที่มีความพร้อม

.....

.....

6.2 ลักษณะนิสัยที่ควรส่งเสริมพัฒนา

.....

.....

ส่วนที่ 2

1. ความต้องการของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ

.....
.....

2. ความต้องการของผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของนักเรียน

.....
.....

3. ปัญหา (สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่ออาชีพที่เลือก) ของนักเรียนที่ควรรับแก้ไข

3.1 ลักษณะของสภาพปัญหา

.....
.....

3.2 สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อปัญหาดังกล่าว(เช่น ปัญหานั้นมักเกิดขึ้นเมื่อใด ที่ไหน มักเกิดขึ้น
ตอนอยู่กับใคร มักมีเหตุการณ์อย่างไรก่อนเกิดปัญหา เป็นต้น)

.....
.....

3.3 สิ่งที่คุณคิดว่าสาเหตุของปัญหาดังกล่าว

.....
.....

4. การสนับสนุน

4.1 การสนับสนุนที่ผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะ
อาชีพของนักเรียน

.....
.....

4.2 การสนับสนุนที่ครูผู้สอน/โรงเรียนควรส่งเสริมเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

.....
.....

4.3 การสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

.....
.....

5. เป้าหมายด้านการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

ทักษะอาชีพที่นักเรียนควรได้รับการส่งเสริม คือ.....

5.1 เป้าหมายของผู้ปกครอง

.....
.....

5.2 เป้าหมายของครูผู้สอน

.....
.....

5.3 เป้าหมายของโรงเรียน

.....
.....

ลงชื่อ.....ครูประจำชั้น
(.....)

ลงชื่อ.....ครูผู้สอนงานอาชีพ
(.....)

ลงชื่อ.....ผู้ปกครอง
(.....)

ลงชื่อ.....ผู้บริหารสถานศึกษา
(.....)

คำอธิบายในการใช้แบบประเมิน คัดกรอง นักเรียนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ

ส่วนที่ 1

ระดับความสามารถ

ระบุระดับความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ตามสภาพปัจจุบันของนักเรียน โดยแยกเป็น 7 ทักษะ ดังต่อไปนี้

1. ทักษะการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

ให้ระบุระดับความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น การใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก (การหยิบของ การจับแท่งสี การมัดเส้นด้าย การร้อยลูกปัด ฯลฯ) การเล่นเกมตามกติกา การสร้างชิ้นงานที่ใช้การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เป็นต้น

2. ทักษะสังคม พฤติกรรม และการดำรงชีวิตในชุมชน

ทักษะสังคม ให้ระบุระดับความสามารถทักษะที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นทั้งบุคคลที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยได้อย่างมีความสุข รวมถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น รวมทั้งให้ระบุระดับความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ด้วย

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่อยู่ในระเบียบ กฎ กติกาของสังคม ประเพณีและศีลธรรม รวมถึงพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมด้วย

ทักษะการดำรงชีวิตในชุมชน หมายถึง ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการมีบทบาทในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ เป็นความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนโดยมีบทบาท เช่น มีส่วนร่วมในงานหรือกิจกรรมของชุมชน ช่วยงานทางศาสนา ร่วมงานของญาติ การไปซื้อของที่ตลาด ทำธุระใกล้บ้าน เป็นต้น

3. ทักษะวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

ให้ระบุระดับความสามารถทักษะวิชาการที่จำเป็นใช้ในการทำงาน เช่น การนับเลข การคิดคำนวณ การแยกประเภทสิ่งของ การใช้คอมพิวเตอร์ การจัดทำรายงาน การใช้ภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

4. ทักษะที่เกี่ยวข้องกับความพิการ

ระบุระดับความสามารถทักษะที่จำเป็นใช้ตามความจำเป็น ที่เกิดขึ้นเนื่องจากความพิการ เช่น ทักษะการอ่านอักษรเบรลล์ ทักษะการทำความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม และการเคลื่อนไหว ทักษะการสื่อสารด้วยภาษามือ ทักษะการใช้กายอุปกรณ์ ทักษะการใช้เครื่องมือช่วยฟัง เป็นต้น

5. ทักษะภาษาและการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

5.1 ทักษะการฟัง ระบุระดับความสามารถในทักษะการฟังของนักเรียนว่าเป็นอย่างไร เช่น สามารถได้ยินเสียงต่าง ๆ และเสียงพูดได้ตามปกติ สามารถได้ยินเสียงต่าง ๆ และเสียงพูดได้ชัดเมื่อใช้เสียงดัง สามารถได้ยินเสียงต่าง ๆ โดยการใช้เครื่องช่วยฟัง หรือไม่สามารถได้ยินเสียงใด ๆ เนื่องจากเป็นบุคคลหูหนวก เป็นต้น

5.2 ทักษะการพูด ระบุระดับความสามารถในการพูดของนักเรียนว่าเป็นอย่างไร เช่น สามารถพูดคุยกับบุคคลทั่วไปได้ตามปกติ พูดจารู้เรื่อง สามารถพูดคุยสื่อสารแบบสั้น ๆ ได้พอรู้เรื่อง หรือไม่สามารถพูดจาสื่อสารเป็นคำที่มีความหมายให้สามารถเข้าใจได้ หรือเป็นใบ้ไม่สามารถพูดได้ เป็นต้น

5.3 ทักษะการอ่าน ระบุระดับความสามารถในการอ่านของนักเรียนว่าสามารถอ่านตัวหนังสือเป็นคำได้หรือไม่ในระดับใด เช่น สามารถอ่านได้คล่องเสียงชัดเจน สามารถอ่านได้แต่ไม่คล่องเสียงเบา หรือไม่สามารถอ่านหนังสือได้เลย เป็นต้น

5.4 ทักษะการเขียน ระบุระดับความสามารถในการเขียนของนักเรียนว่าสามารถเขียนได้หรือไม่ในระดับใด เช่น สามารถเขียนตัวอักษร ตัวเลข หรือคำต่าง ๆ ได้ดีตามปกติ สามารถเขียนตัวอักษร ตัวเลข หรือคำต่าง ๆ ได้ถูกต้องบ้าง ไม่ถูกต้องบ้าง สามารถเขียนตัวอักษรได้เฉพาะชื่อของตนเอง หรือไม่สามารถเขียนตัวหนังสือได้เลย เป็นต้น

6. ทักษะการช่วยเหลือตนเอง และสุขอนามัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ระบุระดับความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของนักเรียนว่าเป็นอย่างไร เช่น สามารถเดินไปมาได้สะดวกด้วยตนเอง สามารถใส่หรือถอดรองเท้าได้ด้วยตนเอง สามารถรับประทานอาหารเองได้ตามปกติ สามารถเข้าห้องน้ำได้ด้วยตนเอง เป็นต้น สุขอนามัยเกี่ยวกับการทำงาน เช่น เป็นคนรักสะอาด สามารถทำความสะอาดโต๊ะทำงานหรือบริเวณที่ทำงานได้ สามารถทำความสะอาดห้องน้ำเองได้เมื่อใช้แล้ว สามารถจัดเก็บสิ่งของตนเองได้อย่างเป็นระเบียบ สามารถทำความสะอาดพื้นที่ เก็บสิ่งของ ทำความสะอาดเครื่องมืออุปกรณ์ได้ เป็นต้น

7. ทักษะอาชีพ ระบุระดับความสามารถในด้านทักษะเกี่ยวกับอาชีพ หรืองานที่ทำ ว่ามีความสามารถในระดับใด เช่น สามารถทำงานเองได้โดยไม่ต้องมีคนควบคุมดูแล สามารถทำงานตามคำสั่งได้เป็นอย่างดี แต่ต้องมีคนคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ หรือในขณะที่ทำงานต้องมีคนคอยแนะนำวิธีการก่อนสักระยะจึงสามารถปล่อยให้ทำเองได้ เป็นต้น

ระดับความพร้อมด้านลักษณะนิสัยที่จำเป็นต่อการทำงาน

ให้ระบุระดับความพร้อมด้านลักษณะนิสัยที่จำเป็นต่อการทำงาน เช่น การตรงต่อเวลา ความอดทน ความขยัน ความรับผิดชอบ ฯลฯ โดยแยกเป็น 2 ข้อ ดังนี้

1. **ลักษณะนิสัยที่มีความพร้อม** คือ ลักษณะนิสัยที่นักเรียนมีความพร้อมอยู่ในปัจจุบัน เช่น ในกรณีนี้นักเรียนสามารถรู้จักเวลาที่ต้องทำงานด้วยตนเอง มีความขยันในการทำงาน ลักษณะนิสัยที่มีความพร้อม ก็คือ การมีความรับผิดชอบ ถ้านักเรียนสามารถบริหารเวลาด้วยตนเองได้ ตื่นเองได้ ไม่เคยสาย ลักษณะนิสัยที่มีความพร้อม ก็คือ การตรงต่อเวลา เป็นต้น ถ้านักเรียนมีหลายข้อก็ให้ระบุตามความเป็นจริง

2. **ลักษณะนิสัยที่ควรส่งเสริมและพัฒนา** คือ ลักษณะนิสัยที่นักเรียนยังขาดความพร้อมในปัจจุบันและควรส่งเสริม พัฒนาต่อไป ซึ่งสิ่งนี้คือเป้าหมายแรกในการฝึกเพื่อให้นักเรียนเกิดความพร้อม

ส่วนที่ 2

ปัญหา (สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่ออาชีพที่เลือก) ของนักเรียนที่ควรรับแก้ไข

ระบุปัญหาซึ่งเป็นอุปสรรคหากนักเรียนเลือกเรียนอาชีพดังกล่าว ซึ่งจะต้องดำเนินการแก้ไขโดยด่วน เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยหลักและพื้นฐานของการเรียนรู้หรือปฏิบัติอาชีพ เช่น ครอบครัว สุขภาพ การปรับตัว พฤติกรรม เป็นต้น ซึ่งสถานศึกษาควรจัดลำดับในการจัดการกับอุปสรรคต่าง ๆ ในการฝึกอาชีพของนักเรียน

ในข้อนี้ให้ระบุปัญหาที่ต้องแก้ไขเร่งด่วน เพื่อให้การฝึกฝนอาชีพเกิดความราบรื่นและลดภาระของผู้ปกครอง เช่น ในกรณีนักเรียนมีพฤติกรรมรุนแรง ควรปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ (แพทย์ นักจิตวิทยา ฯลฯ) และให้ได้รับการรักษา บำบัด ก่อนที่จะให้เรียนรู้ ฝึกฝนอาชีพที่เลือก ในกรณีที่เป็นปัญหาไม่รุนแรง สามารถแก้ไขปัญหาไปด้วยฝึกอาชีพไปด้วยได้ เช่น นักเรียนมีปัญหาในการสื่อสารจากการพูดไม่ค่อยชัด นักเรียนก็สามารถฝึกฝนเรียนรู้อาชีพได้พร้อมกับการได้รับการฝึกพูดที่โรงเรียน ที่บ้าน ที่โรงพยาบาล

1. ลักษณะของปัญหา

อธิบายลักษณะของปัญหาโดยมีข้อมูลที่ละเอียดเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าใจสภาพปัจจุบันของนักเรียน

ตัวอย่าง การอธิบายลักษณะของปัญหา

“นักเรียนไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ มีพฤติกรรมทำร้ายร่างกายผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อนในชั้นเรียนทั้งเพื่อที่อ่อนแอกว่าและเพื่อที่ตัวใหญ่กว่า นักเรียนใช้มือและเท้าทำร้ายร่างกายเพื่อน ใช้สิ่งของรอบตัวทำร้ายเพื่อนเป็นบางครั้ง เมื่อครูประจำชั้นห้ามนักเรียนมักร้องไห้ แต่ยอมหยุดการทำร้าย แต่เมื่อพี่เลี้ยงหอนอนห้ามนักเรียนไม่ยอมหยุดและอาละวาด พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นตั้งแต่เข้าเรียนชั้นอนุบาลในโรงเรียนใกล้บ้าน”

2. สิ่งแวดล้อมที่เกิดปัญหาดังกล่าว (เช่น ปัญหานี้มักเกิดขึ้นเมื่อใด ที่ไหน มักเกิดขึ้นตอนอยู่กับใคร มักมีเหตุการณ์อย่างไรก่อนเกิดปัญหา เป็นต้น)

สิ่งแวดล้อมที่เกิดปัญหา คือ ปัญหาที่กล่าวไว้ในข้อ **ปัญหา(สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่ออาชีพที่เลือก) ของนักเรียนที่ควรรีบแก้ไข** นั้น มักเกิดขึ้นตอนมีปัจจัยใดครบ เช่น ปัญหานี้มักเกิดขึ้นเมื่อไรที่ไหน ตอนอยู่กับใคร มักมีเหตุการณ์อย่างไรก่อนเกิดปัญหา เป็นต้น ซึ่งครูประจำชั้นควรบันทึกปัญหาที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ กับนักเรียนโดยเฉพาะปัญหาด้านพฤติกรรม เพื่อวิเคราะห์ปัญหาในชั้นเรียน และปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญตามความจำเป็น

ตัวอย่าง (กรณีนักเรียนมีพฤติกรรมทำร้ายร่างกายผู้อื่น)

“นักเรียนมักมีพฤติกรรมทำร้ายร่างกายผู้อื่น ในเมื่อมีความขัดแย้งกับผู้อื่นและผู้อื่นไม่ตามใจ เช่น ตอนที่ทำงานในสวนเกษตร นักเรียนไม่ยอมให้เพื่อน ๆ รดน้ำต้นไม้ เมื่อเพื่อนแย่งสายยาง นักเรียนไม่ยอมและตีเพื่อนทันที โดยไม่พูดความต้องการของตนให้เพื่อนทราบ พฤติกรรมนี้เกิดขึ้นที่โรงเรียนตอนอยู่กับเพื่อน ๆ เท่านั้น กับครูประจำชั้นไม่เกิดขึ้นและเมื่ออยู่กับมารดาที่บ้านก็ไม่เกิดขึ้น พฤติกรรมนี้มักเกิดขึ้นต้นสัปดาห์ ซึ่งนักเรียนกลับจากบ้านมาที่โรงเรียนใหม่ ๆ แต่ในวันที่ใกล้สุดสัปดาห์ที่จะกลับบ้านไม่ค่อยเกิดพฤติกรรมนี้”

3. สิ่งที่คาดว่าเป็นสาเหตุของปัญหาดังกล่าว

ระบุสิ่งที่สถานศึกษาคาดว่าเป็นสาเหตุของปัญหาที่กล่าวในข้อ **ปัญหา (สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่ออาชีพที่เลือก)** ของนักเรียนที่ควรรีบแก้ไข โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากชั้นเรียน ครอบครัว สถานศึกษา ฝึกงาน และผู้เชี่ยวชาญ (แพทย์ นักจิตวิทยา)

ตัวอย่าง (กรณีที่มีนักเรียนมีพฤติกรรมทำร้ายร่างกายผู้อื่น)

“นักเรียนขาดทักษะในการสื่อสารโดยใช้คำพูดที่เหมาะสม จึงไม่สามารถสื่อความต้องการและความรู้สึกให้ผู้อื่นทราบ หรืออธิบายเหตุผลของตนได้ และใช้กำลังข่มผู้อื่นเพื่อบรรลุเป้าหมายของตน”

“นักเรียนเคยชินกับการใช้กำลังในสิ่งแวดล้อมที่เติบโตมา จึงไม่กล้าแสดงออกความคิดเห็นและความต้องการของตน เมื่ออยู่กับผู้ที่มีอำนาจในการควบคุมสถานการณ์นั้น เช่น มารดา ครูประจำชั้น” เป็นต้น

“นักเรียนมีความรู้สึกว่าคุณขาดความรักและกลัวถูกคนที่ตนรักทอดทิ้ง เพราะมารดาส่งนักเรียนเข้ามาพักอาศัยที่นอนของโรงเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีโอกาสกลับบ้านได้เดือนละ 1 ครั้งเท่านั้น จึงมักคิดเองว่าผู้อื่นไม่รัก และเมื่อคน ๆ นั้นไม่ตามใจยิ่งทำให้นักเรียนไม่พอใจและเกิดอารมณ์ที่รุนแรงได้”

4. การสนับสนุน

ระบุการสนับสนุนที่แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (ผู้ปกครอง สถานศึกษา และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง) ควรให้นักเรียน เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวในข้อ **ปัญหา (สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่ออาชีพที่เลือก)** ของนักเรียนที่ควรรีบแก้ไข ตามตัวอย่างดังต่อไปนี้

4.1 การสนับสนุนที่ผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

ให้ระบุว่าผู้ปกครองให้การช่วยเหลือสนับสนุนกับทางโรงเรียนในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนดังกล่าวอย่างไร

ตัวอย่าง (กรณีนักเรียนมีพฤติกรรมทำร้ายร่างกายผู้อื่น)

“ผู้ปกครองสอนทักษะการสื่อสารโดยใช้คำพูดที่เหมาะสมเมื่อเกิดความขัดแย้งที่บ้านหรือสถานที่ที่มีผู้ปกครองอยู่ด้วยกัน โดยแสดงตัวอย่างให้นักเรียนฟัง และเมื่อนักเรียนมีการกระทำที่เห็นแก่ผู้อื่นให้ผู้ปกครองชื่นชมนักเรียนเพื่อสนับสนุนการกระทำที่เหมาะสม ผู้ปกครองพยายามใช้คำพูดที่อ่อนโยนในการอธิบายเหตุผลแทนการใช้อำนาจ และฟังความคิดเห็นของนักเรียน

นอกจากนี้ผู้ปกครองควรพยายามพานักเรียนไปพบแพทย์ และนักจิตวิทยาตามนัดเพื่อรับคำแนะนำและปฏิบัติตามที่บ้าน”

4.2 การสนับสนุนที่ครูผู้สอน/โรงเรียนควรส่งเสริมเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

ให้ระบุว่าครูผู้สอน/โรงเรียน ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนนักเรียนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร

ตัวอย่าง (กรณีนักเรียนมีพฤติกรรมทำร้ายร่างกายผู้อื่น)

“ครูผู้สอนจัดการฝึกทักษะอาชีพในกลุ่มย่อยที่นักเรียนสามารถผ่อนคลายได้ และมีโอกาสเกิดความขัดแย้งน้อย เพื่อฝึกความสามัคคีและมนุษยสัมพันธ์ ครูผู้สอนและครูประจำชั้นสอนทักษะการสื่อสารโดยใช้คำพูดที่เหมาะสม นอกจากนี้ ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ (แพทย์ นักจิตวิทยา ฯลฯ) และวางแผนการสอน การฝึกที่สอดคล้องกับสภาพจิตของนักเรียน เพื่อลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน”

4.3 การสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ให้ระบุว่าหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องให้การช่วยเหลือและสนับสนุนนักเรียนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร ถ้าหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนนักเรียนมีหลายแหล่ง ให้ระบุบริการของแต่ละหน่วยงาน โดยระบุชื่อหน่วยงานและผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน

ตัวอย่าง (กรณีนักเรียนมีพฤติกรรมทำร้ายร่างกายผู้อื่น)

“แพทย์ ชื่อ.....ของโรงพยาบาล.....

ให้การรักษาด้านพฤติกรรมของนักเรียนโดยใช้ยาและการบำบัดโดยนักจิตวิทยา ชื่อ.....ของโรงพยาบาล ประเมินอาการของนักเรียนเป็นระยะ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับชีวิตประจำวันและการฝึกงานของนักเรียน แก่นักเรียน ผู้ปกครอง ครูผู้สอน และครูประจำชั้น”

5. เป้าหมายด้านการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

5.1 เป้าหมายของผู้ปกครอง

ให้ระบุความต้องการของผู้ปกครองที่คาดหวังต่อระดับความสามารถของนักเรียนในการเรียนรู้ หรือฝึกอาชีพที่เลือกจากครูผู้สอน หรือทางโรงเรียน

ตัวอย่าง (กรณีนักเรียนเลือกอาชีพการทำขนมอบ)

“ต้องการให้นักเรียนมีทักษะในการทำขนมอบอย่างง่ายที่มีขั้นตอนในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ไม่ซับซ้อน สามารถนำไปประกอบอาชีพที่บ้านเองได้โดยไม่ต้องเป็นภาระแก่ผู้ปกครองมากนัก”

5.2 เป้าหมายของครูผู้สอน

ให้ระบุเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะในการทำอาชีพที่เลือก บรรลุตามเป้าหมายของผู้ปกครองที่คาดหวังไว้กับทางโรงเรียน

ตัวอย่าง (กรณีนักเรียนเลือกอาชีพการทำขนมอบ)

“ฝึกฝนนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถในการทำขนมอบอย่างง่าย มีความเข้าใจในขั้นตอนการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้องโดยไม่ต้องมีคนสั่งหรือคอยบอก”

5.3 เป้าหมายของสถานศึกษา

ให้โรงเรียนกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาทักษะอาชีพนักเรียนกับครูผู้สอนให้วางแผนในการพัฒนาให้เป็นไปตามความคาดหวังของผู้ปกครอง

ตัวอย่าง (กรณีนักเรียนเลือกอาชีพการทำขนมอบ)

“ครูผู้สอนวางแผนในการพัฒนาทักษะอาชีพการทำขนมอบของนักเรียนเป้าหมายเป็นรายสัปดาห์ พร้อมทั้งระบุวิธีการวัดและประเมินผลให้ชัดเจน ตลอดปีการศึกษา กำหนดปฏิทินในการนิเทศติดตาม ให้เป็นไปตามแผนการพัฒนา ให้สำเร็จเมื่อนักเรียนจบการศึกษาออกไป”

2. การกำหนดความรู้ ทักษะอาชีพ และคุณลักษณะที่จำเป็นในอาชีพ

ในการพัฒนาทักษะอาชีพนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ที่จัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้เริ่มตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการกำหนดความรู้ ทักษะอาชีพ และคุณลักษณะที่จำเป็นนั้นจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการและความพร้อมของแต่ละช่วงวัยของนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2561 : 17) ดังนี้

ระดับปฐมวัย เน้นในเรื่องการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อย่างมีความสุขและเหมาะสมตามวัย ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัย ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ ประหยัด พอเพียง อันเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นในการเป็นผู้ประกอบอาชีพที่ดีในวันข้างหน้า รวมถึงมีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง บุคคลและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอาชีพของคนในชุมชน สร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง เพื่อกระตุ้นความรู้สึกรักนึกคิดที่มีต่อตนเองของเด็กเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ผ่านประสบการณ์ตามช่วงวัยของนักเรียน เช่น การเล่นเกมบทบาทสมมติในอาชีพตามแบบบุคคลในครอบครัว ในชุมชนของตนเอง หรือในโรงเรียน เป็นต้น

ภาพที่ 29 นักเรียนระดับปฐมวัย ช่วยคุณครูรดน้ำเตรียมดินเพื่อปลูกผัก เป็นการเตรียมนิสัยรักการทำงานเมื่อโตขึ้น

ภาพที่ 30 การจัดประสบการณ์ สำหรับนักเรียนระดับปฐมวัย ให้ได้เล่นหรือทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และด้านสติปัญญา

ระดับประถมศึกษา เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมแนะแนว ให้นักเรียนรู้จักอาชีพ และเห็นความสำคัญของอาชีพ (Career Awareness) ทั้งอาชีพของครอบครัว อาชีพในชุมชน อาชีพในท้องถิ่น อาชีพภายในประเทศ รวมทั้งการแนะนำอาชีพ หรือปฐมนิเทศอาชีพ (Career Orientation) ให้นักเรียนมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการทำงาน รู้จักใช้เครื่องมือง่าย ๆ ในการทำงาน และสามารถทำงานด้วยกระบวนการที่ไม่ซับซ้อนได้ สร้างเสริมลักษณะนิสัยในการทำงานที่พึงประสงค์ ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบ ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด และอดออม รวมถึงการใช้พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อย่างประหยัด คุ่มค่า และถูกวิธี เพื่อเป็นพื้นฐานสู่การเรียนอาชีพ และการฝึกทักษะอาชีพในระดับที่สูงขึ้น

ภาพที่ 31, 32 นักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นประถมศึกษาเรียนรู้การประกอบอาหาร อันเป็นพื้นฐานในการรู้จักทำงาน และทักษะการดำรงชีวิต

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การจัดหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนรู้จักตนเอง ค้นพบตนเอง สามารถตัดสินใจเพื่อเข้าสู่อาชีพ หรือออกไปประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต โดยผ่านการสำรวจความถนัด ความสนใจ ความสามารถของตนเอง (Career Exploration) เรียนรู้ความแตกต่างของอาชีพ และค้นหาความต้องการของตนเองเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกอาชีพที่เหมาะสม จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จริงในการฝึกทักษะอาชีพ เน้นการปลูกฝังคุณลักษณะเพื่อการทำอาชีพเบื้องต้นและเตรียมคุณลักษณะที่จำเป็นของอาชีพต่าง ๆ อย่างหลากหลาย สามารถวางแผนการศึกษาต่องานอาชีพในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือกรณีที่ไม่ประสงค์จะศึกษาต่อก็สามารถนำทักษะอาชีพที่ได้รับการฝึกฝนจากโรงเรียนจนตกผลึกในตัวนักเรียนไปประยุกต์ใช้ในการประกอบสัมมาอาชีพเลี้ยงตนเองได้ต่อไป

ภาพที่ 33, 34 การจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญาในระดับเล็กน้อย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้รับประสบการณ์จริงในการฝึกทักษะอาชีพ

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เตรียมนักเรียนเข้าสู่การประกอบอาชีพ (Career Preparation) ศึกษาต่อในสาขาอาชีพที่ตนถนัด สถานศึกษาควรจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อวางพื้นฐานความรู้ และทักษะทางอาชีพเฉพาะทางมากขึ้น โดยอาจจัดให้เป็นแผนการเรียนที่มีจุดเน้นและเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความต้องการของตน มีโอกาสได้รับประสบการณ์และฝึกทักษะทางอาชีพ รวมถึงการปรับตัวเข้ากับอาชีพ (Career Assimilation) โดยทดลองฝึกปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงหรือ สถานการณ์จำลองทั้งในและนอกสถานศึกษา

ภาพที่ 35 นักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายฝึกงานที่ร้านตัดเย็บเสื้อผ้าในชุมชน

ภาพที่ 36 นักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายฝึกงานที่ร้านอาหารในชุมชนใกล้โรงเรียน

การกำหนดความรู้ ทักษะอาชีพ และคุณลักษณะที่จำเป็น ถือเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องประสานความร่วมมือกับผู้ประกอบการ กลุ่มอาชีพอิสระ ประชาชนท้องถิ่น ครูผู้สอน ในการพิจารณาความรู้ ทักษะอาชีพ และคุณลักษณะที่นักเรียนต้องมีในการประกอบอาชีพ ระยะเวลาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาชีพ การใช้สื่อ ทรัพยากร อุปกรณ์ และสถานที่ฝึกประสบการณ์

3. การนำงานอาชีพไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา

การนำงานอาชีพไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถดำเนินการในวิธีการที่หลากหลาย ประกอบด้วย การบูรณาการในรายวิชาทักษะพื้นฐาน 6 กลุ่มทักษะ การจัดรายวิชาทักษะเพิ่มเติมอาชีพ การจัดฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ การอบรมอาชีพในหลักสูตรระยะสั้นกับหน่วยงานการศึกษาด้านอาชีพ การพัฒนาทักษะอาชีพในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทำให้เกิดการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการทำงาน เพื่อให้นักเรียนพัฒนาไปสู่การประกอบอาชีพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของสถานศึกษาและความเหมาะสมของนักเรียนในการที่จะเรียนรู้อาชีพด้วยวิธีการใดซึ่งครูผู้สอนหรือครูประจำชั้นจะร่วมกับผู้ปกครองช่วยกันพิจารณาและลงความเห็นพร้อมกัน

การนำงานอาชีพไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนสามารถดำเนินการได้ในหลายแนวทางดังนี้

3.1 การพัฒนาทักษะอาชีพในรายวิชาพื้นฐาน

3.1.2 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ชั้นประถมศึกษา – ชั้นมัธยมศึกษา)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุผลการเรียนรู้ตามกลุ่มทักษะการเรียนรู้ใน 6 กลุ่มทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะการเคลื่อนไหว 2) ทักษะภาษาและการสื่อสาร 3) ทักษะการช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย 4) ทักษะสังคมและการดำรงชีวิต 5) ทักษะวิชาการ 6) ทักษะอาชีพ โดยมีเป้าหมายการเรียนรู้และกรอบโครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรในการเรียนรู้ทักษะอาชีพพื้นฐาน ดังนี้

ระดับชั้นประถมศึกษา (ป.1 – ป.6)

เน้นการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักและเห็นคุณค่าของการทำงาน การประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นการสร้างความตระหนักและทดลองเรียนรู้อาชีพ เพื่อให้ค้นพบอาชีพที่ตนเองถนัด สนใจ เหมาะสมกับศักยภาพของตน และเน้นคุณลักษณะผู้ทำงานที่พึงประสงค์ เน้นปลูกฝังคุณลักษณะเพื่อการทำงานอาชีพเบื้องต้น ได้แก่ มีวินัย ความรับผิดชอบ อดทน และคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนทักษะการเรียนรู้พื้นฐาน ในระดับประถมศึกษา รวมจำนวนเวลาเรียนระดับชั้นละ 880 ชั่วโมงต่อปี โดยกำหนดให้มีการเรียนรู้ทักษะอาชีพ ในระดับชั้น ป.1 - ป.3 ระดับชั้นละ 80 ชั่วโมงต่อปี และในระดับชั้น ป.4 - ป.6 ระดับชั้นละ 120 ชั่วโมงต่อปี รวมจำนวนเวลาเรียน (ป.1 - ป.6) เท่ากับ 600 ชั่วโมงต่อปี ดังตารางโครงสร้างเวลาเรียน ต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงโครงสร้างเวลาเรียน กลุ่มทักษะการเรียนรู้พื้นฐานระดับชั้นประถมศึกษา (ป.1 - ป.6) ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560

กลุ่มทักษะการเรียนรู้ (พื้นฐาน)	เวลาเรียน (ชั่วโมงต่อสัปดาห์/ชั่วโมงต่อปี)					
	ระดับชั้น					
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6
ทักษะการเคลื่อนไหว	4/160	4/160	4/160	4/160	4/160	4/160
ทักษะภาษาและการสื่อสาร	3/120	3/120	3/120	3/120	3/120	3/120
ทักษะการช่วยเหลือตนเอง และสุขอนามัย	5/200	5/200	5/200	4/160	4/160	4/160
ทักษะสังคมและการ ดำรงชีวิต	5/200	5/200	5/200	4/160	4/160	4/160
ทักษะวิชาการ	3/120	3/120	3/120	4/160	4/160	4/160
ทักษะอาชีพ (พื้นฐาน) - เกษตร – อุตสาหกรรม - คหกรรม – บริการ - ความคิดสร้างสรรค์ - เฉพาะทาง	2/80	2/80	2/80	3/120	3/120	3/120
รวมเวลาเรียน	22/880	22/880	22/880	22/880	22/880	22/880

แหล่งที่มา : หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3)

ผู้เรียนอยู่ในวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น เริ่มสนใจเรื่องของตนเอง เพื่อนที่ใกล้ชิด สามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจการยอมรับความแตกต่างของบุคคลทั้งในด้านความสนใจ ความสามารถ การเห็นคุณค่าการประกอบอาชีพของผู้คนในสังคม เปิดโอกาสให้นักเรียนรู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น จัดการเรียนการสอนที่เอื้อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริงในการฝึกปฏิบัติ การทำงานร่วมกับการประเมิน หรือการสำรวจตนเอง เน้นการปลูกฝังคุณลักษณะเพื่อการทำงานอาชีพเบื้องต้น ได้แก่ มีวินัย ความรับผิดชอบ อดทน และคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจเลือก จัดระบบการทำงานเพื่ออาชีพและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนทักษะการเรียนรู้พื้นฐาน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รวมระดับชั้นละ 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือ 720 ชั่วโมงต่อปี โดยกำหนดให้ผู้เรียนรู้ทักษะอาชีพพื้นฐาน ระดับชั้นละ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือ 80 ชั่วโมงต่อปี

ตารางที่ 6 แสดงโครงสร้างเวลาเรียน กลุ่มทักษะการเรียนรู้พื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษา (ม.1 - ม.3) ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560

กลุ่มทักษะการเรียนรู้ (พื้นฐาน)	เวลาเรียน (ชั่วโมงต่อสัปดาห์/ชั่วโมงต่อปี)		
	ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น		
	ม.1	ม.2	ม.3
ทักษะการเคลื่อนไหว	3/120 (3 นก.)	3/120 (3 นก.)	3/120 (3 นก.)
ทักษะภาษาและการสื่อสาร	3/120 (3 นก.)	3/120 (3 นก.)	3/120 (3 นก.)
ทักษะการช่วยเหลือตนเองและ สุขอนามัย	3/120 (3 นก.)	3/120 (3 นก.)	3/120 (3 นก.)
ทักษะสังคมและการดำรงชีวิต	3/120 (3 นก.)	3/120 (3 นก.)	3/120 (3 นก.)
ทักษะวิชาการ	4/160 (4 นก.)	4/160 (4 นก.)	4/160 (4 นก.)
ทักษะอาชีพ (พื้นฐาน) - เกษตร – อุตสาหกรรม - คหกรรม – บริการ - ความคิดสร้างสรรค์	2/80 (2 นก.)	2/80 (2 นก.)	2/80 (2 นก.)
รวมเวลาเรียน	18/720 (18 นก.)	18/720 (18 นก.)	18/720 (18 นก.)

แหล่งที่มา : หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หมายเหตุ นักเรียนได้เรียนเนื้อหาสาระอาชีพ 5 กลุ่มอาชีพ โดยตรงในทักษะอาชีพ ซึ่งอยู่ในกลุ่มทักษะการเรียนรู้พื้นฐาน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6)

เป็นวัยที่สามารถจัดการเรียนการสอนอาชีพที่เน้นด้านทักษะเพื่อดำเนินการในแนวทางวิชาชีพไปสู่การเตรียมอาชีพ เน้นปลูกฝังคุณลักษณะการทำอาชีพเบื้องต้น ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ตัดสินใจเลือก จัดระบบการทำงานเพื่ออาชีพ สร้างสรรค์งานด้วยตนเอง และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ โดยหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนทักษะการเรียนรู้พื้นฐาน ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) รวมจำนวนระดับชั้นละ 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือ 120 ชั่วโมงต่อปี

ตารางที่ 7 แสดงโครงสร้างเวลาเรียน กลุ่มทักษะการเรียนรู้พื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษา (ม.4 - ม.6) ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560

กลุ่มทักษะการเรียนรู้ (พื้นฐาน)	โครงสร้างเวลาเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย		
	(ชั่วโมงต่อสัปดาห์/ชั่วโมงต่อปี)		
	ม.4	ม.5	ม.6
ทักษะการเคลื่อนไหว	6/240 (6 นก.)		
ทักษะภาษาและการสื่อสาร	9/360 (9 นก.)		
ทักษะการช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย	3/120 (3 นก.)		
ทักษะสังคมและการดำรงชีวิต	8/320 (8 นก.)		
ทักษะวิชาการ	12/480 (12 นก.)		
ทักษะอาชีพ - เกษตร - อุตสาหกรรม - คหกรรม - บริการ - ความคิดสร้างสรรค์	3/120 (3 นก.)		
รวมเวลาเรียน	1,640 ชม. (41 นก.)		

แหล่งที่มา : หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หมายเหตุ นักเรียนได้เรียนเนื้อหาสาระอาชีพ 5 กลุ่มอาชีพ โดยตรงในทักษะอาชีพ ซึ่งอยู่ในกลุ่มทักษะการเรียนรู้พื้นฐาน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560

3.2 การพัฒนาทักษะอาชีพในรายวิชาเพิ่มเติม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนสำหรับรายวิชาทักษะอาชีพเพิ่มเติม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3) ระดับชั้นละ ไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือ 120 ชั่วโมงต่อปี และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) ระดับชั้นละ ไม่น้อยกว่า 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือ 480 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงโครงสร้างเวลาเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษา (ม.1 - ม.3) ตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง)
พุทธศักราช 2560

โครงสร้างเวลาเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3)		
กลุ่มทักษะการเรียนรู้พื้นฐาน (880 ชั่วโมง/ปี)		รายวิชาเพิ่มเติม (ไม่น้อยกว่า 120 ชั่วโมง/ปี)
ทักษะการเรียนรู้	เวลาเรียน (ชั่วโมง/ปี)	เพิ่มเติมตามลักษณะอาชีพ
ทักษะการเคลื่อนไหว	120	1. เกษตร 2. อุตสาหกรรม 3. บริการ 4. คหกรรม 5. ความคิดสร้างสรรค์
ทักษะภาษาและการสื่อสาร	160	
ทักษะการช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย	120	
ทักษะสังคมและการดำรงชีวิต	160	
ทักษะวิชาการ	200	
ทักษะอาชีพ	120	
รวม	880 ชั่วโมง/ปี	120 ชั่วโมง/ปี
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120 ชั่วโมง/ปี	

แหล่งที่มา : หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551
(ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หมายเหตุ รายวิชาเพิ่มเติมเป็นรายวิชาอาชีพที่นักเรียนสามารถเลือกเรียน หรือครู และ
ผู้ปกครองจัดให้นักเรียนได้เรียนให้สอดคล้องกับศักยภาพ ความถนัด ความสนใจของนักเรียน และเป็น
อาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ชุมชน การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการฝึกปฏิบัติเป็นหลัก

ตารางที่ 9 แสดงโครงสร้างเวลาเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษา (ม.4 - ม.6) ตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง)
พุทธศักราช 2560

โครงสร้างเวลาเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6)		
กลุ่มทักษะการเรียนรู้พื้นฐาน (600 ชั่วโมง/ปี)		รายวิชาเพิ่มเติม (ไม่น้อยกว่า 480 ชั่วโมง/ปี)
ทักษะการเรียนรู้	เวลาเรียน (ชั่วโมง)	เพิ่มเติมตามลักษณะอาชีพ
ทักษะการเคลื่อนไหว	80	โรงเรียนสามารถจัดทำ รายวิชาอาชีพเพิ่มเติมให้ สอดคล้องกับสภาพความ ต้องการของท้องถิ่น ความ ต้องการของนักเรียน และ จุดเน้นของโรงเรียน
ทักษะภาษาและการสื่อสาร	120	
ทักษะการช่วยเหลือตนเองและสุขอนามัย	40	
ทักษะสังคมและการดำรงชีวิต	160	
ทักษะวิชาการ	160	
ทักษะอาชีพ	40	
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	360 ชั่วโมง (ไม่นับหน่วยกิต)	
รวม	600 ชั่วโมง/ปี	480 ชั่วโมง/ปี

แนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

แหล่งที่มา : หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

สถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่มีข้อจำกัดด้วยสภาพความพิการทางด้านสติปัญญาของนักเรียนที่ไม่อาจสามารถเรียนรู้ทักษะทางด้านวิชาการได้ดีเท่ากับคนปกติทั่วไป จึงเน้นดำเนินการจัดรายวิชาเพิ่มเติมอาชีพให้กับนักเรียนในรายวิชาที่เน้นเรื่องของการฝึกปฏิบัติด้วยทักษะทางด้านร่างกาย มากกว่ารายวิชาอาชีพที่เน้นทักษะทางด้าน การคิด การวิเคราะห์ และการสร้างสรรค์ โดยสถานศึกษาสามารถจัดให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะในรูปแบบต่าง ๆ ได้ ดังนี้

3.2.1 จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมอาชีพให้นักเรียนได้เลือกเรียนในแต่ละรายวิชาตามความสนใจหรือความเหมาะสมกับสภาพความพิการของนักเรียน (Shopping Course) เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ในภาคของการปฏิบัติ ฝึกทักษะที่จำเป็น และคุณลักษณะที่สำคัญจำเป็นต่ออาชีพที่สามารถเรียนรู้ได้จบภายในรายวิชานั้น ๆ ซึ่งอาจจะจัดเป็นรายภาคเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ สำนวญ ทดลอง เพื่อการค้นพบความถนัด ความเหมาะสมหรือความสนใจทางอาชีพของตนเอง เช่น รายวิชาการทอผ้าซาโอริ การทำขนมอบ ช่างไม้ การปลูกผัก งานจักสาน เป็นต้น

ภาพที่ 37 นักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญาเรียนรายวิชาเพิ่มเติม ทักษะอาชีพการทอผ้าซาโอริ ซึ่งเป็นวิชาที่เลือกเรียนตามความสนใจของตนเอง

3.2.2 จัดเป็นชุดวิชาเพิ่มเติมอาชีพให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Block Course)

โดยแบ่งเป็น 2 แบบ ได้แก่

1) ชุดรายวิชาที่มุ่งค้นหาอาชีพ เป็นรายวิชาที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ในภาคของการฝึกปฏิบัติและฝึกทักษะ รวมถึงการเตรียมคุณลักษณะที่จำเป็นต่ออาชีพ จากอาชีพต่าง ๆ โดยสถานศึกษากำหนดเป็นชุดรายวิชาให้นักเรียนได้เรียนหลายอาชีพในกลุ่มอาชีพเดียวกัน ในลักษณะของฐานการเรียนรู้ เช่น ฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชาอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ฐานเรียนรู้การปลูกผัก ฐานเรียนรู้การเลี้ยงปลา ฐานเรียนรู้การทำปุ๋ยหมัก ฯลฯ ฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชาอาชีพงานคหกรรม เช่น ฐานเรียนรู้การทำขนมอบ ฐานเรียนรู้การทำอาหารคาว - หวาน ฐานเรียนรู้การตัดเย็บผ้า ฯลฯ ซึ่งในแต่ละอาชีพใช้เวลาเรียนในระยะสั้น ๆ ประมาณ 3 - 4 สัปดาห์ต่อ 1 ฐาน เป็นต้น เพื่อให้ นักเรียนได้มีโอกาสได้ไปเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติ ในอาชีพอื่นที่นักเรียนสนใจเพื่อค้นหาความถนัด ความเหมาะสมกับตนเอง

2) ชุดรายวิชาที่มุ่งสู่อาชีพเฉพาะ เป็นรายวิชาที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้ในภาคของการฝึกปฏิบัติ และฝึกทักษะ รวมถึงการเตรียมคุณลักษณะที่จำเป็นต่ออาชีพที่เรียน โดยสถานศึกษาจัดเป็นชุดรายวิชาให้นักเรียนได้เลือกเรียนรายวิชาในชุดนั้นให้เกิดความรู้ ความชำนาญในทักษะความสามารถ จากการฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะเพื่อนำไปสู่การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ทั้งในระหว่างเรียนและเมื่อจบการศึกษาออกไป เช่น ชุดรายวิชา การทอผ้าซาโอริ 1, การทอผ้าซาโอริ 2, ชุดรายวิชา การย้อมผ้าหม้อห้อม 1, การย้อมผ้าหม้อห้อม 2, ชุดรายวิชา งานไม้ 1, งานไม้ 2, งานไม้ 3, งานไม้ 4 เป็นต้น โดยแต่ละอาชีพอาจใช้เวลาเรียน 1 ภาคเรียนหรือตลอด 1 ปีการศึกษา

ภาพที่ 38 การจัดการเรียนทักษะอาชีพ วิชางานไม้ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ตลอดปีการศึกษา เพื่อการฝึกฝนทักษะให้ชำนาญ มุ่งสู่อาชีพที่ตนสนใจโดยเฉพาะ

การจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมอาชีพสถานศึกษาสามารถจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งภายในห้องเรียน ภายนอกห้องเรียน โดยจัดในห้องปฏิบัติการงานอาชีพนั้น ๆ จัดให้เรียนรู้ในสถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ ฯลฯ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความพร้อมของสถานศึกษา นักเรียนและดุลยพินิจของครูผู้สอนร่วมกับผู้ปกครอง โดยการจัดการเรียนการสอนต้องมุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้อาชีพจากการปฏิบัติจริง การฝึกประสบการณ์การทำงานทั้งในและนอกสถานศึกษา การจัดทำตารางเรียนของรายวิชาเพิ่มเติมอาชีพในแต่ละรายวิชาอาจจัดเวลาเรียนรู้ไม่เท่ากัน โดยคำนึงถึงความยากง่ายของสิ่งที่เรียน และจัดเวลาเรียนให้มีชั่วโมงเรียนต่อเนื่องกันในภาคเช้า หรือภาคบ่ายได้ตามความเหมาะสมของรายวิชา หรือจัดให้เรียนรู้อาชีพตลอดทั้งวันเพื่อให้เกิดทักษะ ความชำนาญในอาชีพนั้น ๆ ก็ได้ ตามความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา

นอกจากนี้สถานศึกษายังสามารถจัดสอนเสริมทักษะอาชีพให้กับนักเรียนได้ในชั่วโมงลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ชั่วโมงกิจกรรมชุมนุม กิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อบูรณาการความรู้ในทักษะต่าง ๆ เข้าด้วยกันตามความพร้อมและจุดเน้น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการหรือสถานการณ์จำลอง เช่น กิจกรรมตลาดนัดอาชีพ กิจกรรมเปิดบ้านวิชาการและงานอาชีพ เป็นต้น หรือใช้เวลาว่างที่นักเรียนพักอาศัยอยู่ในหอนอน ในวันหยุด เนื่องด้วยนักเรียนส่วนมากได้พักอาศัยประจำอยู่ในหอนอนของโรงเรียนอยู่แล้ว เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงานและการประกอบอาชีพ รวมถึงการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการทำงาน นำไปสู่การมีงานทำหรือการประกอบอาชีพได้

ภาพที่ 39 การจัดกิจกรรมตลาดนัดอาชีพ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้การจำหน่ายสินค้า และผลิต จากสถานการณ์จริง เป็นการเพิ่มพูนทักษะในการทำงานอาชีพให้สูงขึ้น

3.3 การพัฒนาทักษะอาชีพในรูปแบบการจัดฐานการเรียนรู้

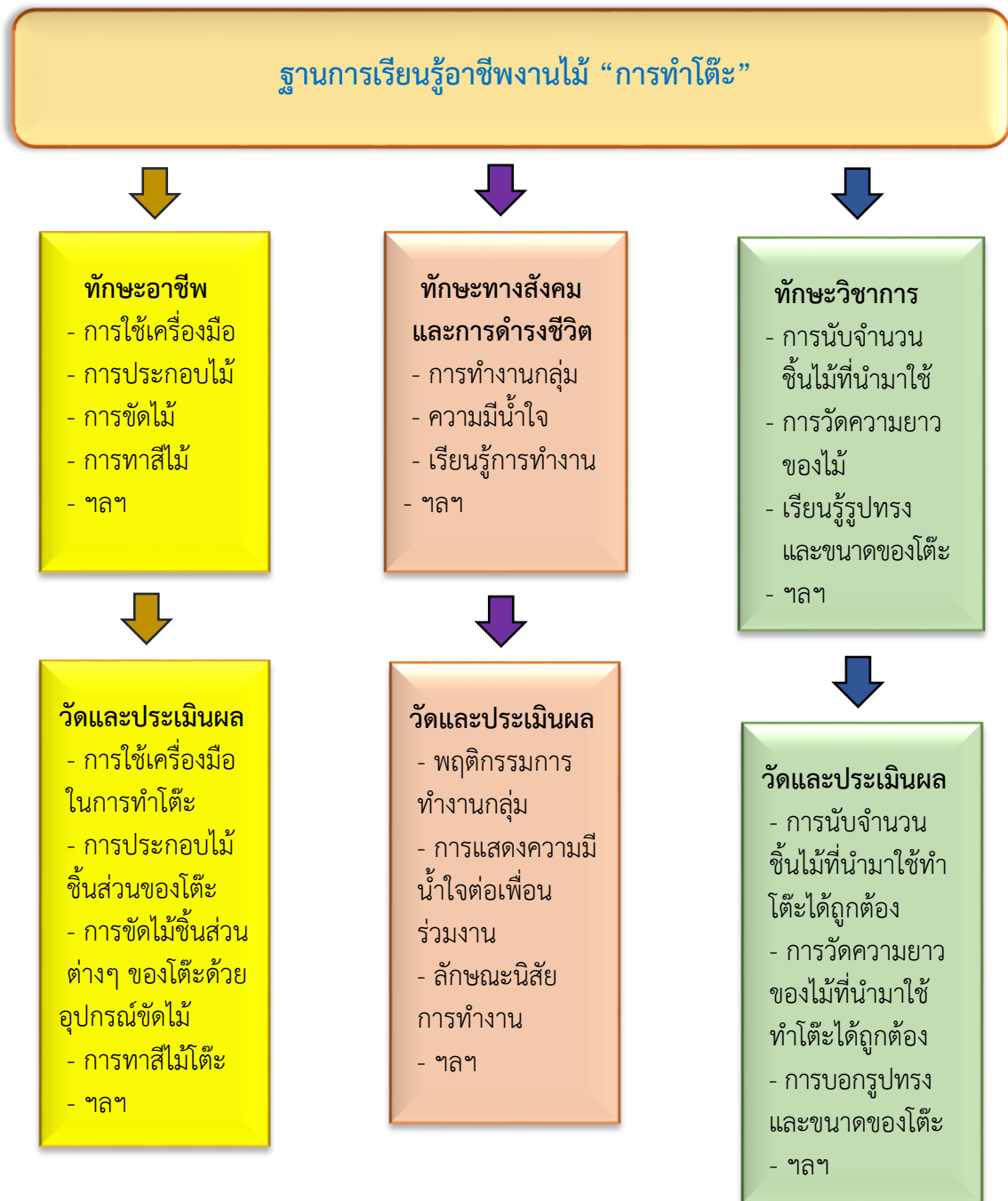
การพัฒนาทักษะอาชีพในรูปแบบการจัดฐานการเรียนรู้เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาทักษะอาชีพให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้เป็นอย่างดี ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนอาจมีความแตกต่างจากการเรียนรู้ในฐานการเรียนรู้ของนักเรียนปกติทั่วไป เนื่องจากนักเรียนมีข้อจำกัดในการอ่าน การเขียน จึงไม่สามารถที่จะเรียนรู้งานอาชีพได้จากการอ่าน หรือการศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ดังนั้นฐานการเรียนรู้ของแต่ละอาชีพจำเป็นต้องมีครูผู้สอนอาชีพ หรือวิทยากรที่ชำนาญในอาชีพ เป็นผู้คอยให้ความรู้ ให้คำแนะนำ และพาฝึกปฏิบัติ ทดลอง โดยสถานศึกษาสามารถพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีอยู่จัดเป็นฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้งานอาชีพที่สนใจจากสถานที่จริง เป็นการสร้างประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงให้กับนักเรียน ซึ่งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนจะช่วยให้ นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ พร้อมทั้งตระหนัก เห็นคุณค่าความสำคัญของอาชีพ

สถานศึกษาสามารถนำรายวิชาพื้นฐานอาชีพ รายวิชาเพิ่มเติมอาชีพ มาจัดการเรียนรู้ โดยมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับฐานการเรียนรู้ที่มีในสถานศึกษา หรือใช้ฐานการเรียนรู้อาชีพเป็นแหล่งเรียนรู้ อาชีพตามความสนใจหรือความเหมาะสมในศักยภาพที่นักเรียนจะเรียนรู้ได้ โดยจัดแผนการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับฐานการเรียนรู้ เตรียมให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติงานอาชีพในฐานการเรียนรู้ ที่จัดเตรียมไว้ อาจหมุนเวียนกลุ่มนักเรียนเข้าศึกษาหาความรู้จากฐานการเรียนรู้ ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามแต่ละฐานการเรียนรู้ภายใต้การดูแลของครูหรือผู้ที่มีหน้าที่ ประจำฐานการเรียนรู้ที่จะให้คำแนะนำ อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน

ภาพที่ 40 การเรียนรู้งานอาชีพการทำขนม จากฐานการเรียนรู้อาชีพที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยมีครูคอยให้ความรู้ และดูแลอยู่ประจำฐาน

นอกจากนี้สถานศึกษายังสามารถนำรูปแบบวิธีฐานการเรียนรู้อาชีพ ไปใช้กับการจัดการเรียนการสอนในทักษะวิชาพื้นฐานอื่น ๆ ได้ โดยการบูรณาการทักษะการเรียนรู้ และวิธีการวัดและการประเมินผล เช่น การเรียนรู้ทักษะอาชีพ ทักษะทางสังคมและการดำรงชีวิต ทักษะวิชาการ โดยการเรียนรู้ผ่านฐานการเรียนรู้อาชีพงานไม้ เป็นต้น ดังภาพตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 41 ภาพตัวอย่างการนำฐานการเรียนรู้อาชีพงานไม้ มาบูรณาการการเรียนรู้เข้ากับทักษะรายวิชาอื่น ๆ สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

3.4 การพัฒนาทักษะอาชีพด้วยหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น

การพัฒนาทักษะอาชีพด้วยหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น ดำเนินการได้โดยสถานศึกษา ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาใกล้เคียง อาทิเช่น วิทยาลัยการอาชีพ วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี วิทยาลัยสารพัดช่าง เป็นต้น เพื่อร่วมกันในการจัดการเรียน การสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นเพิ่มเติมตามความสนใจของผู้เรียนจากที่สถานศึกษาสามารถ ดำเนินการเสริมทักษะและสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพภายในสถานศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้เสริมสร้างทักษะและฝึกประสบการณ์อาชีพจากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเพิ่มเติมในอาชีพต่าง ๆ

ภาพที่ 42 การนำนักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา ระดับเล็กน้อย เข้าเรียนหลักสูตรอาชีพพระยะสั้นกับวิทยาลัยสารพัดช่าง เป็นอีกแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์อาชีพจากผู้เชี่ยวชาญ ให้กับนักเรียน

ภาพที่ 43 การเปิดโอกาสให้นักเรียนที่บกพร่องทางสติปัญญา ระดับเล็กน้อย ได้เรียนรู้ด้านอาชีพกับวิทยากร ในวันเสาร์ - อาทิตย์ เป็นอีกแนวทาง ที่ช่วยเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์อาชีพจากผู้เชี่ยวชาญ ให้กับนักเรียนเช่นกัน

4. กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในหลักสูตรทั้งการวัดและประเมินผลในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา และระดับชาติ

การวัดและประเมินผลทักษะอาชีพนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ถือเป็น การวัดประเมินผลการเรียนรู้ในระดับชั้นเรียน (Classroom Assessment) เพราะประกอบด้วยกระบวนการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ ตีความ บันทึกข้อมูลที่ได้จากการวัด (Measurement) และประเมิน (Assessment) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการดำเนินการดังกล่าวเกิดขึ้นตลอดเวลาของการจัดการเรียนการสอน นับตั้งแต่ก่อนการเรียนการสอน ระหว่างการเรียนการสอน และหลังการเรียนการสอน โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด นำผลที่ได้มาตีค่าเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด (Criteria) ในตัวชี้วัดของมาตรฐานสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร ซึ่งในแต่ละตัวชี้วัดจะประกอบด้วยลักษณะของพฤติกรรม 3 ลักษณะ คือ ความรู้ (Knowledge) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute) และทักษะกระบวนการ (Process & Skill) ซึ่งตัวชี้วัดที่บ่งบอกลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นทักษะกระบวนการ จะต้องใช้การประเมินภาคการปฏิบัติ (Performance Assessment) ในการตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนตามตัวชี้วัดดังกล่าว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2557 : 85)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปิดโอกาสให้การประเมินผู้เรียนให้เป็นไปตามความเหมาะสมแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ ฉะนั้นการวัดและประเมินผลนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีข้อจำกัดในด้านสภาพความพิการที่แตกต่างกัน จึงควรดำเนินการ ดังนี้

1. ควรเป็นการประเมินพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพียงอย่างเดียว ควรประเมินความก้าวหน้า ประเมินตามสภาพจริง ประเมินการใช้ความรู้ โดยผ่านทักษะการปฏิบัติ มิใช่ประเมินว่าได้หรือตก
2. ใช้เทคนิควิธีการประเมินที่หลากหลายให้เหมาะสมกับลักษณะของอาชีพ หรือลักษณะของกิจกรรม และตัวผู้เรียน
3. หลีกเลี่ยงการประเมินเพื่อแข่งขัน แต่ประเมินโดยการสะสมคะแนน และการประเมินผลงานที่เป็นรูปธรรม เพื่อผู้เรียนจะได้มีกำลังใจ
4. กระบวนการประเมินควรให้ความยุติธรรมแก่ผู้เรียนและมีมาตรฐาน
5. ควรมีการติดตามผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
6. การประเมินนอกจากจะประเมินโดยฝ่ายผู้จัดการศึกษาหรือครูผู้สอนแล้ว ควรจะรับฟังผลสะท้อนกลับ (Feedback) จากผู้เรียนหรือผู้ปกครองด้วย

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) ควรจะได้รับการประเมินทักษะอาชีพจากครูผู้สอนงานอาชีพด้วย ทักษะอาชีพที่ครูจะประเมินและนำมาสอนนั้น จะต้องมีความสอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Plan หรือ IEP) และแผนการเปลี่ยนผ่านเฉพาะบุคคล (Individualized Transition Plan หรือ ITP)¹ การประเมินทักษะด้านอาชีพของนักเรียน มีวัตถุประสงค์หลายประการ ดังนี้

1. เพื่อค้นหาความชอบหรือความถนัด นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มักไม่ทราบว่าจะตนอยากทำอาชีพอะไรในอนาคต เพราะไม่มีข้อมูลเพียงพอและจินตนาการไม่ได้ว่าถ้าตนเองทำอาชีพนั้นแล้วจะมีความสุขหรือไม่ วิธีการประเมินที่ดีที่สุดคือช่วยให้นักเรียน ได้รู้ และได้ลอง ซึ่งครูควรเริ่มจากการสร้างให้นักเรียนเกิดความตระหนักถึงอาชีพต่าง ๆ รอบตัวเสียก่อน ทั้งงานที่ได้รับค่าตอบแทน และงานจิตอาสา งานที่ไม่ต้องใช้ทักษะมากมายไปจนถึงงานที่ต้องใช้ทักษะขั้นสูง เพื่อให้ นักเรียนคุ้นเคยกับอาชีพต่าง ๆ ให้มากที่สุด จากนั้นจึงให้นักเรียนเลือกอาชีพที่ตนเองสนใจแล้วเปิดโอกาสให้ทดลองทำ และหลังจากนักเรียนได้ทดลองทำในอาชีพต่าง ๆ ในหลายอาชีพแล้วครูควรพูดคุยกับนักเรียนถึงความรู้ในอาชีพต่าง ๆ ในขณะที่ทดลองทำ พร้อมวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของตนว่าเหมาะสมกับงานเหล่านั้นหรือไม่ (Test, Aspel, & Everson, 2006 A)

2. เพื่อทำนายว่านักเรียนจะประสบความสำเร็จในอาชีพนั้นหรือสามารถรักษางานนั้นไว้ได้หรือไม่ ทักษะหลายด้านมีความสำคัญต่อการทำงาน เช่น การตรงต่อเวลา การควบคุมตนเอง การทำงานเป็นทีม การทำตามคำสั่ง การทำงานให้เสร็จตามที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น ครูผู้สอนอาจใช้การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในสถานการณ์อื่นที่ไม่ใช่ขณะทำงาน รวมถึงสัมภาษณ์นักเรียนหรือสอบถามคนรอบข้างก็ได้ (Test, Aspel, & Everson, 2006 B)

ภาพที่ 44, 45 การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานต่าง ๆ เป็นโอกาสที่จะช่วยให้ครูได้ประเมินนักเรียนว่าแต่ละคนนั้นเหมาะกับการทำงานประเภทใด เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกฝนเรียนรู้การทำงานในอาชีพนั้นอย่างจริงจัง

¹ แผนการเปลี่ยนผ่านเฉพาะบุคคล หมายถึง แผนการเตรียมตัวเฉพาะบุคคลของนักเรียนพิการที่มีความต้องการพิเศษสำหรับชีวิตในอนาคตว่าจะใช้ชีวิตในอนาคตเมื่อจบการศึกษาออกไปอย่างไร และจะทำงานอะไร ที่ไหน อย่างไร โดยทีม ITP จะนำข้อมูลดังกล่าวมาวางแผน ITP ที่จะสร้างให้นักเรียนพิการบุคคลนั้นมีชีวิตตามที่เขาต้องการได้ (Minnesota Governor's Council on Developmental Disabilities, 2016)

3. เพื่อค้นหาทักษะที่จำเป็นสำหรับงานนั้น เพื่อครูและผู้ปกครองจะได้สอนทักษะดังกล่าว เพื่อเป็นการเตรียมตัวนักเรียนให้พร้อมสำหรับงานที่เขาต้องการทำ เช่น หากนักเรียนอยากทำงานในร้านเบเกอรี่ ครูก็ควรประเมินทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในร้านเบเกอรี่ เช่น การบรรจุหีบห่อ การจำหน่ายสินค้า การทอนเงิน การจัดของ การรักษาความสะอาด การรู้จักหักทลายสื่อสารกับลูกค้า การปฏิบัติตนในเรื่องต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนลักษณะและระดับการของงานที่ฝึกนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถของนักเรียนแต่ละคน

4. เพื่อประเมินว่าอาชีพนั้นเหมาะสมกับนักเรียนหรือไม่ โดยครูผู้สอนอาจสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในขณะที่ทำงาน หรือสอบถามจากครูประจำชั้น พี่เลี้ยงประจำห้องปฏิบัติการ ผู้สอนงาน (Job Coach)²

ภาพที่ 46, 47 การติดตาม ประเมินนักเรียนที่ฝึกประสบการณ์ทำงานในสถานประกอบการ โดยครู Job Coach เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ช่วยทำให้รู้จุดเด่น จุดด้อยของนักเรียนในการทำงานนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี และทำให้สามารถพัฒนานักเรียนให้เข้าทำงานเพื่อนร่วมงาน และสภาพแวดล้อมในการทำงานได้เป็นอย่างดีเช่นกัน

² ผู้สอนงาน (Job Coach) หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งให้การสนับสนุนบุคคลผู้ฝึกงานที่เข้าทำงานแล้วกับผู้ประกอบการที่จ้างคนฝึกงาน โดยจะเข้าไปในสถานประกอบการที่ผู้ฝึกงานอยู่สักระยะหนึ่ง และร่วมมือกับสถานประกอบการเพื่อให้คนฝึกงานสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง (ชานาตะ พุทธิโกะ. 2018 : 35) นึกคิดของตนเองได้ ประเมินตนเองได้ตามศักยภาพของตน ทั้งด้านความคิด และความรู้สึก เปิดโอกาสให้นักเรียนนำเสนอผลงานของตนว่ามีขั้นตอน กระบวนการทำอะไร มีจุดบกพร่อง จุดดีตรงไหน นักเรียนได้ความรู้อะไรบ้าง และนักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่องานที่ทำ โดยที่มีครูผู้สอนเป็นผู้สัมภาษณ์หรือซักถาม ชี้นำ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้เพื่อน ๆ ได้วิพากษ์วิจารณ์งานของนักเรียนด้วยกันตามศักยภาพของแต่ละคน เพื่อฝึกฝนทักษะในการแสดงออกทางด้านความคิด และความรู้สึกของตนเอง อันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจ

นอกจากนี้ ผู้ประเมินยังสามารถเก็บข้อมูลจากตัวอย่างผลงาน ตัวอย่างการทำงาน การฝึกงานในสถานประกอบการ หรือในสถานที่จริงที่คล้ายกับการทำงานนั้นให้มากที่สุดเพื่อเป็นข้อมูลที่แม่นยำมากขึ้น นอกจากนี้ครูผู้สอนควรจะสังเกตทักษะอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางสังคม เป็นต้น เพราะมีความสำคัญไม่น้อยกว่าทักษะที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาโดยตรง เพราะหากนักเรียนขาดทักษะทางการสื่อสาร ทักษะทางสังคมแล้วเขาจะไม่สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในที่ทำงานได้ ดังนั้น การกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินผลทักษะอาชีพของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของนักเรียนแต่ละคนให้มากที่สุด ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อวัดและประเมินผลทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถในการปฏิบัติงาน ทักษะ กระบวนการทำงาน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการทำงาน เจตคติ คุณธรรม จริยธรรม รวมถึงการฝึกให้นักเรียนที่สามารถสื่อสารได้ บอกความรู้สึก